ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 42

ԱՍՏՂԻԿ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ
ՕՐԱԳԻՐ

ՇԱԲԱԹ 26 ՕԳՈՍՏՈՍ 1844

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Այս օրագրութեան ով որ կը բաղձայ՝ իրեն տարեկան Հ. ... Զմիւռնիայ ... տարեկան գինը 125 ղուրուշ է : ... Յարութիւն Աղայ ... Լուսաւորչեան ...

Օրագրիս ... Կոստանդնուպոլսոյ ... ի Տրապիզոն ... Պօլիսէ ... Աղայ Եղիա.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐՔ

Օգոստոս 26 Զմիւռնիա :

Յայտնեաց օրագրիս Կոստանդնուպոլսոյ թղթոյն գործակալ Յարութիւն Աղայ Մի-հրանեան ամսոյս 16ին մեզ գրած գրով կը ծանուցանէ, թէ 30 թիւ Հայերէնաց գաղթականք որ կորսուած էին, այս շաբաթ գտնուեցան գտանուեցան. և միայն ... պատմեալ ... տուաւ: "Չէր փնտրած ... չէին եկեր, ... քաջ ... չէիք հնարեցուցիք, ես ալ ... չէիր ..."

Այնչափ բարեձևն ... քանի ... թէ ... և թէ ... մեծ հոգ ... յայտնի էր (ինչպէս որ քանի մը ... մեզ ալ ...) ... այս ... սովորական ... ալ ... միայն օրագիրներ ... է. ... մենք ալ ... այս ...

գիտութիւն փոքր ... այժմ ... բան ... հրատարակելու.

— Նոյն թուականաւ Կոստանդնուպոլսէն ... թէ Ս ... Պ. Երզրումեցի ... Ղազարեան 14 օր ... է, Ս. Պետրոսեան, և Աստուածատուր ... բայց ... չի գիտցուիր ... պաշտօնով ... և ... Հայերէնը Թիֆլիզ.

Այնչափ բարձր ... Կոստանդնու-պոլսոյ ... քանի մը ... օրինակ ... Պէ-չիքթաշի և Սամաթիայի ... Հայ-...

Լուսաւորչական ... օրինակ ... բան ... քանի մը ...

... է, ... այս ... մէջ այս ... 18 ... թէ այս ... հոգ ... է եղեր :

— Հօգոստոս ... 6 ... մի ... մէջ չէին, և ... ... (...) ...

— Ամսոյս 20ին ...

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՏԻՕՆ ԲԱԶՄԱՐԱՐԵԱՆ

Այս պարոն Տիօնը՝ գրեթէ բոլոր աշխարհ կը ճանչէ. և իր ձանչցածներուն ամենուն հետ ալ սէր բարեկամ է. սիրալ քաղց է ամենուն առջին, ... հետ ալ ... է: Ամենքն ... որ այս Տ. պարոնը միշտ մը ... քանի և ... մը կը ... ընդ որ իր բարեկամներուն հետ սիրոյ ... աչա այս է իր բոլոր ... : Ամենքն ... կատակարանութիւն ... կը ... և ... մը կը-... որ և ... , ... և իր ... ալ ... :

... հետ ... է. ... և ... բայց ... ալ ... է :

... ամեն ... մեծ ... կը ... բան ... ալ ...

— ... այս ... ալ ... որ ...

— ... որ ... և ... մը ... :

— Այս ... ալ ... է :

բռնած տեղը, երբոր Անգլիոյ տրված բըռ-նըլ մէկմէկու հետ կռուելու կռիւ ընելու և եր-կուքն ալ մէյմէկ տեղէն զանազան իրար եր-գոյնեն և յաղթող կըլլալ, բայց նոյն կող-մի պաշտօնէներն իրենց քանի մը գիտուոր շու-տով հանելով երկուքն ալ կըլլային, որոնք բան-տը տանելուն համար չարաչարչարուելուն մէկը տասնի վիրաւորուած ըլլալով գետինը իյ-նաւ. կինոյ և չի կրնար տարի վրայ կանգնիլ. ուստի զինի հիւանդանոցը կրցին, և մէկալը բանտը կրաւանին. հիւանդանոց դրկուածը քա-նի մը օրէն ետքը կմեռնի, բայց միւսը տակա-ւին բանտն է:

[illegible]

Վոստանդի՝ Սիմ քաղաքը յուլիսի 10ին կէս օրէն երկու ժամ ետքը՝ օդը ան և քամիներ ամ-պերով լեցուն էր. տաքութիւնը մարդու խեղ-դելու կերպէր, բայց կաթ մին ալ ջուր եր-կինքէն չէր իյնար. միայն առեն առեն հեռուէն և խորունկէն երկար ամպի գռռալը ձայներ կու-գային: Անէ մին ալ յանկարծ զօրաւոր մը հոյծակ իջաւ Տէրսօն բռնած թաղը, և Վօլոս-գան և Լէնկաստր անուն յարկի մարդոց անկըր մեռաւ: Վօլոզանին տունը հին մարդիկ ծով վը-ներ կըլլային. հոն պատուհանին նեղս մտաւ, սրահը պատռեցաւ. ուր խառնած պատերը մը կար, անոր շըջանակին (չէրչիվէլին) վրան քառած աւերջօրը լեցուց ատա: Սրա պատերին ծխնելոյզն (օճախին պաճոյցին) գլուխ ելաւ, և ծխնելոյզն ալ փլուց: Նոյնի անուն մէկուն անէն աղաղին մեծութեամբ քար մը փլուց՝ և փորձ ատխառ-կառնածին (տէօշէմէին) վրան անանց ատամա-թեամբ մը նետեց՝ որ ատխառակառնածը բանող գե-րանը (տիրէկը) կտրեցաւ, և երկու քառա-կուսի ոտքի մեծութեամբ ծակ մը բացուեցաւ, որ քարը անկէց դուրս ինկաւ:

Այսծանը այսրան պատառած տանը՝ ամէնը այն եղաւ որ մարդու չի դպաւ. բայց առաջին անգամին մտած սրահը գտնուող կանայք գէշ ծծումբի (քիւքիւրտի) հոտ մը առնելով՝ հարի եղաւ որ անկէց ձգեն ելլեն:

Ըսել է որ՝ օդին մէջ իրարու հակառակ ե-լեքտրականութիւններու այնպէս չէր ժողված՝ որ այն տեղն ալ պատառ ըլլայ. բանզի միայն մէկ տեսակ ելեքտրականութիւնով ոչ պատառ կըլլայ և ոչ կայծակ կիջնայ: Այս երկու տես-քուս մէջ՝ անոր ելեքտրականութեանը հակա-ռակ ելեքտրականութեան դառ. յանկարծակի թէ պատառ մը և թէ կայծակը ուրիշ տեղ չիջած՝ այն տեղ եղաւ: Ելեքտրականութեան վրայ՝ որ օդային երեւոյթից շատերուն պատճառն է, առա-ջիկայ թանգարաններուն մէջ ընդարձակ՝ և գիտելի հանդէպ գեղարով խօսելու միտք ունինք:

—Գերմանական զօրանոցութեան Ռօհէն-ծօլէն Սիկմարինկէն բռնած փորձի իշխանու-թեան Հօհէնբինկէն քաղաքը՝ Սէն Մարք վաղա-ցին մէջ մէկ ընդերկրեայ տեղ մը փորած ժամա-նակնին՝ երեք անապատ խարութիւն հանելով՝ կիր (քիրէճ) փառելու անոպէն քարի մէջ փոր-ւած քանի երկու հազարերեքման գաւառ, անէնք իրարու քով կարգաւ շարուած: Ամեն մէջն ալ մէկ մէկ մարդու շարած ոսկոր կար. և առ-կաններուն համեմատութիւնէն կերեւի որ այս մարդոցը հասակները՝ հիմակուան մարդոց սովո-րական հասակէն երկայն էին: Ասոնց ամենուն ալ երեսը գէպ ՚ի հարաւ դարձած էր. ամենուն

ալ կուրծքին վրայ մէկ մէկ ծանր քար դրուած քարերը բոլորուած էին. և մարմիններուն գըլ-խուն կողքի մէջ ինկած ի պէս սեւցած էր: Մարմիններուն քով ոչ տառի գտնուեցաւ, (որ հնագիտականներու մէջ կըգտնուին), և ոչ թէ կտորտանք. ուստի կերկրծանի թէ, առնք դրա-նած ալ չէին թաղուած ատեննին: Զէոք դը-ցուածին պէս՝ ոսկորները մեխի նման կըլլային: Այս գերեզմանները անոնցմէ շատ հնագոյն եկան. և հավանային ամենն ալ կըհասատանին հռովմայեցիներուն Գերմանիա տալ կուսէն առաջ են այս գերեզմանները: Ու հռովմայեցին-րը Գերմանիա ալ կոխեցին, երբոր Պաղ-րոյի առաջնակեց Արկլոն քաղաքը առին Քրիս-տոսէ 13 տարի առաջ:

—Վօստանդի պանտմական ծանուցումը. Ա[illegible]գաւառին Թօնդրիէ քաղաքը՝ երեսանի [illegible]խնդրութեան համար անկեղծոյցը գրուած [illegible]գին անկեղծոցի կառավարչին հրամանով [illegible]մէկ հեծանոց (եայլա) առնելով՝ գեղեցիկ [illegible]գաւ. կէրէն քաղաքին մէկէն կանգնին ու [illegible]բանոյին աղաք կերթան, հոն դիզուած և ծ[illegible]ւելու վրայ եղած ցորեններ և դարիները հա[illegible]լու համար: Ասոնք խնդրէրը գործնական [illegible]նոր տեսակի մը առաջին փորձը ըլլալով այս [illegible]գործը մէջ՝ ամենուն ալ մեծ զարմանք և ուր[illegible]խութիւն պատճառեց:

—Մօզէլ Մօղէ աստղագուշակը՝ յուլիս 17 [illegible]ընդոււ գիտութեան ճանապարհ ներկայանա[illegible]ութ օրէ՝ ՚ի վեր իրեն գիտած գիսաւորին [illegible]քանի մը տեղեկութիւններ տուաւ. գիսաւ[illegible]տեսեր էր, և ընթացքը հաշուելով՝ գտեր [illegible]որ՝ արեւամէրձ կէտը հասնիլը հոգիս թէ [illegible]ամիսէն ետքը պիտի ըլլայ. ուստի՝ թէ, որ [illegible]րէն մերի ուշով պիտի տեսնուի ներ հեռ[illegible]անոնց հեռէն առաջ չի կրնար տեսնուիլ:

—Ըհ, ոչ բարեկամս ոչ, ըսաւ հանտոակն մեծ գծբաղդութիւն է քեզ. վասն զի նայէ անգամ մը որ իմ ուրիշ բարեկամներս մէկ ուրիշն ալ բաս գեղաց նոյն պաշտօնը կըխնդրէ իրմէն. և այս միջոցիս ինչ ը-նելս չեմ գիտեր. պէտք է որ բոլորովին չէզոք ըլ-լամ. մանաւանդ և ամենեւին չեմ բաղձար նաև՝ որ գինչ և իցէ վարձք մը ընդունելով, իմ բարեկամու-թեանս պահանջած օրէնքները՝ ստրկու ջանամ. ուս-տի ոչ մէկին և ոչ միւսին կրնամ կողմնապահու-թիւն ընելու:

Ըհա այս բացարձակ պատասխաններով իր գիմա-ցինին խնդրոյն կատարման յոյսը ոչնչացնելով՝ ճամբայ կըդնէ խնդիրը: Շատ ժամանակ չանցնիր, ուրիշ մէկ բարեկամ մըն ալ կուգայ, և վիպասնութեան կըշրանելով իրեն մէկ խրատցի գատաստանին՝ որ ա-նոր ստացուածութեան Տ. պարոնն ալ առաջին դատած էր:

—Բարեկամ իմ, (կըսէ) այդ անկարելի բան է, և չեմ կրնար այդպէս մէկ բռնադատող պարագայի մէջ քեզ օգնութիւն ընեմ. վասն զի այն՝ որու հետ որ գէծ ունիս, իմ հաւատարիմ բարեկամներէս մէկն է:

—Այս կըկարծէի որ գինքը հայիս թէ ճանչնաս.

—Հայիս թէ ճանչնամ. անցեալ բարեկեկոգանին ես անոր տանը բազմածով մէկ ճաշին գտնուեր եմ. անոր համար մէկ սիրտ մէկ հոգի ենք. այնպէս կե-րեւի որ միոք ունիս կարծեմ որ քեզ տէր եղեմ, և անով կարենաս յաղթել քու բարեկամիդ. բայց ան-հնար է և չեմ կրնար գործիդ խառնուելու. միանգա-մայն և կըցաւիմ բարեկամս, որ չեմ կրնար քեզ օգ-նական ըլլալու. սակայն կրնաս գիտնալ մէկ ուրիշը

գտնել՝ որ քու այս գործիդ պաշտպան ըլլայ. և ես կըբաղձամ որ յաջող վախճան մը ունենաս:

Ըսածին գոյնքը պարզապէսներու մէջ ալ բաղմա-բարեկամ պարոնը, ուրիշ խօսք կըսէ. որ և ոչ մէ-կը առաջ այնպէս յանձնի կըքեղէ այն տանտը, որ վասն-զի ամենքին տէր եղողները կըսէն, թէ "Գրբէք մէկը իր պարտաւէքին չի կրնար բարեկամ ըլլալ": Անոր համար չհարցնելով կըլլայ որ և իցէ իր ունե-ցած պարտքը տրվելով, քանզի այն առաջին համե-մատ իր բարեկամը կորսնցընել. Սակայն այսու ա-մենայնիւ իր պարտքին ուրացուեցն ալ ամեն կերպի և քաղաքավարութեան պահանջմանց եղանակաւ՝ վճա-ջանէս բաւ կեղծաւորութեամբ գործքի կըդնէ:

Ըփսոս կըսէ իր պարտատէրին. գինուս արդէօք ինչ մեծ ցաւի մէջ կըգտնուիմ. ինչու չի հասող-նելու էի նեղ կարող ըլլալի. և կամ ուրիշներուն ալ այնքան պարտական չըլլալի. մինչև հիմայ արդ-եօք վճարած չէի ըլլար. քեզի ունեցած պարտքս՝ վասն զի երեւցած ունեցած բոլոր տոմսը՝ մէկ բարե-կամիս պարտքին տալ. և այդման որ փոխուած ունե-նալու յոյս ունիմ, պէտք ալ ուրիշին պիտի վճարեմ պարտքով շատ անցնելով պարապայիս մէջ եկայ:

Ըսած մը պատմեմ այս տեղ, որ Տ. պարոնն ալ այս պատմութեանս ծանօթ ըլլալով, իրեն փոխան քըսած էր: Խեղճ պարտապն մէկը անգամ մը բարեկալու ա-րարողի իշխանի մը երթալով, գինուս կըսէ՝ որ մէկ բոլորնիս ալ մէկզմէկու հետ եղբայր ենք:—Ըսքը այն-պէս գրուած է Աստուածային օրէնքին մէջ պատաս-խանեց իշխանը, և այնպէս կըճանաչեմ:—Շատ ա-

պէտ ուրեմն կըկենց խնդիրը, յարմար է որ գու ... բաւ ես, և ես չքաւոր եմ և ոչինչ ունիմ. ... որովհետեւ ես ալ քու եղբայրդ եմ, կըպարտաւո-րիմ քու հարստութեանդ բաժանեն մասը:—Ի... բաւ իշխանը նախադասին դրամ մը տալով այս ... ծին. ահա առիկա և շուտով փախիր. վասն զի ... անհամար բոլոր մարդիկ որոնք բաս օրինաց ... գասադրութեանը համեմատ եղբայր են, անոնք ... բաւանք իրենց բաժինը կուգեն. մնացածը մնացե[...] բարդս բաղդութեան հետ բաղդատելով քեզի ... առի. այն ժամանակը չեմ խառնուիր:

Տ. պարոնը, ուրիշներուն պէս, այս փորձէ և ... գործածած եղանակին, յարմար պատմութեան ... գը կըճանաչէ. և շատ անգամ ալ կըդործածե... աւեն մէկ ուրիշ եղանակաւ չի կրնար ուրանալ իր... նեցած պարտաւորութիւնը: Այսպէս բարեկամ... ունիմ. և բոլորն ալ նոյն խրատ ունեն ունին իմ վճա... վրայ, և անոր համար և ոչ մէկուն կրնամ ուրիշ ... և աշխատանք անոյշ խօսքերով կըվճարէ իր պարտ...

Տ. պարոնին բարեկամութիւնը այդքան որ խառ... ցութեանը մէջ միայն մնալ ու փառաւոր կերեւի... քան ալ ամեններն անկար է գանի իրօք գործադրել... իր բռած քաղաքավարական շարժմունքներովը ... նեին ծախքի մը չի կարօտիր. վասն զի ... որ բարձրամիտ մարդիկ շողոքորթութիւնէն ... հաճին, քան թէ ճշմարիտ հեռնտութեան միջ... ընէ. և մարդկանց՝ ուրիշ տեղը են կեղծաւոր... գործառնութիւնը, քանզի իրօք օգնականութիւն մը ... համար Տ. պարոնին գործքը միայն յաջողութեան...

Այս ալ այն գիսաւորը պիտի ըլլայ որ Երուսաղէմի Պօլսին քաղաքէն մնաց. Տ՛ Եակ անուն աստղաբաշխն ալ ամսոյ եր յուլիսի 9ին՝ Հերքիւլէս համաստեղութեան Դ նշանին քովը, իր գիւտերէն 47 րորդ եղաւ։ Մօսիւ Անդէն իր շնամ գիսաւորին նշան ուղղը այս անգամ ալ չէր դրած. ուստի չենք կրնար գիտնալ՝ նշան թէ երևելին ունեցը մի և նոյն գիսաւորն է։

—Յուլիս 22ին կէս օրէն ետքը ժամ 6ին փարիզ քաղաքի բնակիչները պարմանալի տեսարան մը տեսան։ Հօրս պէս գոց մէկ սեղ մը՝ օդային ձանապարհորդութեան պատրաստութիւն կըյրա. և 4,000ի չափ մարդ՝ սասը փնտռելով՝ նեւա մեան պատրաստութիւններուն ներկայ գտնուելու համար։ 30,000 հոգի ալ բաց էր պայուսաւ կրկէսներ էին որ օդային ձանապարհորդներուն մեկնելը տեսնեն։ Մէկ մին ալ նոյնս որ մէկ օդապարիկին պզտիկ սալակը (գոնտոլոյ) մը՝ հինգ օդապարիկէ բաղկացեալ՝ վեր ելաւ մեռն. Սրսողաց փորձուածն ասպարածութեանց. օդապարիկներուն մէջէն հետ ալ վեր ելլալն էր Անսանայէլ Տէրպը անուն աղջիկ, որ այս ձանապարհորդութեան փորձը ընելուն առաջին անգամն էր։ Օդապարիկները հազարաւոր հոգի կանեւոյ փարփառ վրայէն անցան. և մէկ ժամէն ետքը Սէնտաւէ քաղաքի մօտը իջան։ Խեղճը տեսնելուն քաջարական կատարածութիւնը զոյզ զմերյալ տնկ՝ որ խօսովը թիւն մը չեղն։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Օգոստոս 20։

Վաշտերահանութեան յար մը ցուցնիք ծանուցանելու. վասն զի Օսմանեան խորհրդարանը բոլորովին տըսած է այս կէրպ գրագիտութիւններէն՝ ինչպէս թանի մը թերթով ծանուցեր էինք։

—Աշղտեալ որ Պօլսադիոյ գետող Պ. տը Պորգոնէյը փոխանորդ Բաշռու հանդէս մը ըրաւ. Խեւսալոյոյի իր բնակարանը, ուր սեղ նեշից էին Բարձրագոյն Դրան՝ և Թէմէշ Էֆէնտի փաշայք Վսեմափայլ Ահմէտ և Մուսա Մահմէտ Խօսրովին փոխանորդը Մէհմէտ Ալի փաշայք և ուրիշ մեծ շատ երևելի երևելի Օսմանեան պաշտօնատարներ։ Հրաւիրեալ էին նաև այս հանդէսին Անգղիոյ Եւրոպիոյ Բրուսիոյ և ուրիշ տէրութեանց դեսպանները. բայց Պ. Պրիւս Ռուսիոյ դեսպանը Անգղիական Նաւապետի մեծ պատուհասի մահուան պատճառաւ այս հանդէսին չէր գտնուեր։ Սեղան. Պօղոսեան դեսպանը անուշեղէն կերակուրներուն ժամանակը նախ Օսմանեան Սուլթանին կենացը խմեց. որուն ալ Բարձրագոյն Դրան փաշան Մեծ. Լուի Փիլիպ թագաւորաց Թագաւորին կենդանութեան, և Ռէշիտ փաշայն ալ գոհացուն պայծառ Թագաւորներու կենացը խմելով պատասխանեցին։

—Անգլիոյ կառավարութեան բանած գրամատնեցիներուն դատաստանը վերջանալու վրայ է։ Հինգ տարուան փախելունը այս չարագործաց հարցափորձին համար ժողովեցան և յաւելիկայ շարժուա մեջերբորդ անգամին համար ժողովելու. կ՚ըսուին կեցուածոր թէ վերջ կ՚ըլլայ ալ այս դատաստանը։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳՂԻԱ

Լոնտրա 4 օգոստոս։ Հասարակաց խորհրդարանն՝ իր աշխատութիւնները կատարելով, անցեալ ամսոյ 26ին վերջ բրաւ ժողովը, և զիւեթէ բոլոր անոր անդամները իրենց առանձին բնակարանները մեկնեցան. իսկ լորտերուն խորհրդարանը ժողովը մինչև ներկայ ամսոյ 21ին տեւեր. Էօ Օրէնքի գործին վրայօք դատաւորներուն դատուելը խմելու համար։ Հասարակաց խորհրդարանին վերջին ատեաններն՝ հակառակ կողմի գլխաւոր պաշտօնատար լորտ Ճոն Ռասէլին և սըր Ռոպէրթ Փիլին մէջ տեղի ունեցած վէճ մը պատահեցաւ. վասն զի վերջինեալ լորտը թէ արտաքին քաղաքականութեան և թէ ներքին տնտեսական գործերուն վրայօք իրեն կարծիքները հաստատել և գործքի դնել ուզելուն, Ռոպէրթ Փիլն ալ որևէ է պատշաճեալ պատասխաններ կուտար զէմ դնելով։

—Ռուսիոյ պաշտօնական Լեհաստանի կոմսին ըրած ձանապարհորդութեան պատճառը անշուշտ ոչ պարու հանդէսներուն, ոչ ալ ուրիշ տօնախմբութեանց համար է եղած. անգղիարէն օրագիր մը, և ոչ Ռուսիոյ դեսպանատան առևտրական գործերը տնօրինելու համար. վասն զի այս բանիս համար Ռուսիոյ դեսպան տարան Պէրէնտիլ և քարտուղարները բաւական են։ Արդեն սկսաւ է որ արտաքին կարգի գործք մը կատարելու համար եկած ըլլայ. գուցէ Անգղիոյ և Ռուսիոյ մէջ տեղի եկած դաշնադրութեան մը յօդուածներուն վերաբերեալ (որ ամենէն հաւանական է) և կամ ուրիշ գաղտնի գործքի մը համար։ Կարելի է նաև Պէրղիւթրոյ Թագաւորին Անգղիա ընելու այցելութեան, կամ Միսրայի փեշին և Թագաւորի գործքին համար ալ եղած ըլլայ այս պաշտօնական այցելութեան պատճառը։

ՄԵՔՍԻՔԱ ԱԶԳ

Այս խնդրոյս և Թէքսասի միացութեան վրայօք գաղղիական շարժմունքով առած լուրերնիս 40 թիւ օրագրոյս մէջէն այս մէջիս վրայօք տուած ծանօթութիւններս կը հաստատեն. և Պաղ դիոյ խորհրդարանն ալ Տեխասի Ամերիկայի նահանգներուն Թէքսասի միացութեան վրայօք ըրած ծանօթութիւնները հաստատեց։ Այս քաղաքի միացութեան ներկայ էին Անգղիոյ նախարարն ալ և Փրէզիտէնթ մը. Ամերիկոյ նախարարները. Մեքսիկոյ Ատէրի և Միացեալ Նահանգաց պատերազմական բաւական նաւեր որոնք միայն կ՚ընդիմանային։

—Թէքսասի և Մեքսիկոյ միջև մը քաղաքներէն եկած մասնաւոր նամակները կը հաստատեն թէ, Ամերիկայի Միացեալ Նահանգաց ծովային կարգը Մեքսիկոյ բոլոր ծովեզերեայ քաղաքներուն վրայ տիրապետել յարձակելու է։ Մեքսիկոյ Պէյ ժողով հրամանատարութեամբ եղած գաղղիացւոց զանազան բանակը

Եղբայր որում՝ այս տեսակ գաղթականները գործածութեան շատ վարպետ էր։ Անկէ ի վեր միայն մարդիկ ուրիշ երկրացիներն անոր քաղաք խօսելով, մանաւանդ անոն կրթեալներն որ Բ Ա Ր Ե Կ Ա Մ բոլոր ամենայն հասարակաց անունն էր, և ալ երկիր դիմելով, անխախտ նոյն անուանով կոչուեցաւ։

Անոր ամէն կողմէն իրր յարգելի երկրաւորք ծանուցած էր, նաև մնացի, բարեկամ։ Այսօր մէկ յաջողութիւն ալ՝ որովհետև այս եղանակ ձանցցուցանալ աշխարհիս մէջ իր բնութեան և հաւատքին յարգելի մին էր ունենալ. այնպէս երջանիկ մեռնող մը՝ որ միայն իրեն օգուտ կընէր, և ոչ մէկ կերպով բառ մարդն անոր հաղորդակից ըլլալու։

Կարծեմ անձնասէր է բնութեամբ, սակայն՝ և նաև խոհեմ. և ոչ մէկ փորձի թշնամին ալ կրնայ համարել. միշտ կրթեալ կենդանութեամբ բարեկամութեան հաղորդութիւն ունենալ ամենուն հետ. և անոր նամակը այս բանիս համար ուրիշին փոխանակ էր ստանալ բարեկամ մնալը տալու միջոցն հետ է եղեր. «Բարեկամ» կոչելով իր ծառային՝ իր նախնիքէն ձեռագործեալները, կամ որևիցէ տղայոց մը՝ որուն ազատութիւն խնդրելու եկեր է. նաև փառաւորելուն որուն հետ որ սատանայ ունի, վերջապէս աշխարհի հարազատին ալ՝ որ զինքը կ՚ըսէ։ Խեղճ ագահները մը մէջ գող մը անէն նորա մնաց և այնպէս բռնելով ասպետին քովը խնդրեց անորմէ Տ. պարոն՝ այս առաջարկութեան ամենեւին չէ զնել. իրեն կապարից անոր խնդիրը. հարցուց որ մերձաւոր թէ ժամանցը ալ ունի այն բանը.

բայց սա միայն ծանուցանեմ՝ ձեզի՝ որ սոսկ փայլեկամի չափ չէս կրնար։

Ինչպէս իրաւունք կ՚ունենայ ըլլալ՝ պարզէս մէկ մարդ մը ամբարտաւանութեան սակ կենաց կամ պարտքի մէկէ մը, իր պարտն մեծ պարտութեան և բոլորին հետ ալ անձնապահ կենցաղավարութեան հաղորդակցութիւնները տնտեսից պաշտօնին նշանակը գիտնալուն համար։

Տ. պարոնին երեւելի կարողութիւններեն մէկն ալ այս է որ, մէկու մը խօսքը սատ չէր ուզեր՝ թէ այս և անկէ ունելի ատատաշխանութեան պատճառ մը չկայ մարդու. չըլլայ որ իր բարեկամական աստիճանաւ պարտքին վերա մը պատճառէ, ինչպէս այս դատաստանին իր պարտքերուն վրայ ալ ունէր։ Մինչև այն ատենուան որ ինչ ասելն իր բարեկամին մէջը կը տեսնայ որ մեծ տառապանքի մէջ է, և ինքն ալ կարող է մէկ խորհուրդ մը գտնել ազատելու կամ մխիթարութիւն մը տալու, յաւիտենից այն տեղ ամենեւին իրեն կենդանութիւն կը գտնէ. և ամենեւին ալ աւելորդ է իր այս իրր հանձնարկողն ընծայելն։ Այս կերպ մտածմունքները ինքը իր մտքին մէջ հաստատ բռնելով, մէկու մը խորհուրդ չէր խնայ՝ որևիցէ հասարակաց վնասաբեր առարկայի մէջ ալ. մանաւանդ քաղաքական վերաբերեալ առարկաներու մէջ։

«Այն կողմէն բարեկամ ունիմ կըսէ. և իմ այս եղանակ ապահով վարմունքս կը հաւատամ գիտ, որ ժամանակին և առարկային համեմատ փոփոխութեան մէջ մնամ»։

Այս պարոնս հազիւ որ փէշ, ինքն ալ անոր ատենէ կողմէն, և առանց ամբաստանող ըլլալու այն սենեակ մէջ մտնելուն կենդանին է, որ որուն վրայ կենաց ամենայն դըժար կ՚ամէնէ. իր հանդարտութեան աստիճանը այսինքն բարեկամներուն հաղորդակցութիւնն ըստ բնորն հարր. Տ. պարոնը գրելու կը կարդայ. յայտնել ուզելով որ աստուծոյական ալ է։ Այնպէս մէկ փորձի մասնան մը չունէր, և իր բոլոր բարեկամներուն ալ բաժնուեցաւ. բայց ինչ օգուտ՝ որ ամենէն համբաւոյ և ծեծոտանաց պատուլ մը չի տուաւ այս գիրքը։ Այս պարագայն՝ շատ մասամբ մանկունիներու մէջ ձգեց զինքը. և սկսաւ պայծառ բան քննելն, թէ «պէտք է ուրեմն աւելի լաւ ամենքիններ մեր ցանքը, չէ կարողներնիս ժամանակը, և չի յարգեմք այս բանիս համար ձեռնարկութեան պատրաստելը՝ և թէ հարկը պահանջէ, թէ այս բանիս համար չըլլայ, պէտք մէկ ուրիշ պատճառով մը, այնպէս է, ինչպէս կ՚ըսեմք»։

Իր բարեկամներէն մէկը, որ այս ալ մէջեալ դըէքին վրայ ժամանակաւ գտնուելութիւններ բերեր է, որ մը եկաւ Տ. պարոնին հետ տեսութիւն ընելու. և բէչ մը քաղաքավարութեան ասխարհան խօսքերէն ետքը, մէկ խնդիր մը առաջարկեց. մէկ երիտասարդ տղայ մը կար՝ զոր ինքն ալ կրծնանցէր, ինդրեց որ միջնորդ ըլլայ անոր հետ ամուսնանալու։

—Ներեցէք Եղբայրադրո կրսէ խօսքն Տ. պարոնը. արդարև մեծ ուրախութիւն զգացած կըլլամ, այս բանիս համար քեզի միջնորդ ըլլալու. բայց նորէ սա նամակը, որ նոյն գործոցութեան համար Կոսանդին բարեկամս ալ գրեր է ինձի։

—Այս կերպով Եղբայրադրոն, գիտեմ՝ որ Կոս-

անդորրութեան մէջ են, և միայն այն տեղի սաստիկ տաքերը կերկեն ։

—Մալթայի օրագիրները կըծանուցանեն՝ թէ դաղղիացւոց նաւատորմիղը՝ Մարոգի Սեկաստօլ նաւահանգստին մէջ խարսխած կեցնենալ, և կըյուսացուի որ այս քաղաքիս վրայ ըլլալու է առաջին ռմբաձգութիւնը ։

—Վիեննայէն Ոիսա անուն Կոմոզինարէն օրագրոյն գրուած նամակէ մը կիմացուի նաև՝ թէ հրաման եղեր է, և Վիեննայէն անմիջապէս 18,000 զինուոր Էփրիկէ երթալու ճանապարհ ելեր է եղեր ։

ԳԱՂՂԻԱ

Մարսիլիա յուլիս 27 ։ Երէկ գիշեր եգիպտական Բեշիր անուն շոգենաւը հասաւ մեր նաւահանգիստը, և զօրական կերպով բարեւեց քաղաքը ։ Այս շոգենաւին մէջն էին Նաւարքապետին Մէհէմմէտ Ալի փաշային որդւոյն Զէյնէլին պէկը և Իպրահիմ փաշային որդւոյն Ահմէտ պէկը և 36 ալ եգիպտացի ազնուական պէկեր, որոնք բոլորն ալ Հայազգի ազնուամեծար Սոփան Էֆէնտիին հոգածութեամբ իրենց ուսումը կատարելու են Փարիզի մէջ, ինչպէս և յառաջուց ալ ծանուցեր էինք ։

Մերկիշեալ ծովահասակ իշխանազունները քաղաքիս արգելանոցը իրենց արժանաւոր պատուով ընդունեցան ։

ԻՏԱԼԻԱ

Յունիս ամսոյ 29ին Մեծափառ Տոսքանայ Թագաւորը և Թագուհին Իշլ հասան, որոնց դիմաւորելու գնացեր էին Աւստրիոյ Կայսրը և Լուի արքեդուքսները ։ Տոսքանայ Թագաւորը և Թագուհին հաւանականապէս անցեալ վերջին օրեր 'ի Վիեննա մտնելու են ։ Պիեմոնտէն Աւստրիոյ նախարարաց պաշտօնակալ Մէթէրնիխ իշխանն ալ անմիջապէս մեկնելու է որ Լոմպարտ Մեծափառութիւնը Վիեննա հասած ժամանակը ներկայ ըլլայ այն տեղ ։

Ըստ նորոյն հաստատելուն նայելով՝ Տոսքանայ Թագաւորը շատ օր չի մնալու է Վիեննա, վասն զի Աւստրիոյ կայսրն ալ պատրաստութիւններ կընենէ Թիրոլ ճանապարհորդելու Մէթէրնիխ իշխանին ընկերութեամբ ։

տանջինք իմ հոգեառկորդս է ։

—Կինե՛ս որդեակ, ինչպէս որ քեզի հետ նոյնպէս և անոր հետ ալ մտերիմ բարեկամ եմ, ուստի բարեկամութեանցս հարկը կըպահանջէ որ առ այժմ երկուքնուդ համար ալ զնորը ըլլամ ։ Բայց ներեցէք բարեկամս, առ բանը կուզեմ հարցընել, ինչ զարմանք է, այս կինը՝ որ երկու երեք ամիս առաջ և ոչ մէկին միտքը եկած էր, բայց այսօր կըլսեմ թէ զինքը մեծանկ երիտասարդներ կուզեն որ, ուրիշ բարձր անձեր ձեռքերնին հասցնելու անշուշտ կարող են, արդարև սիրոյ արժանի կին է, խելացի և գեղեցիկ է, բայց պէտք չէ որ այդքան բռնանայ և ձեզի պէս երիտասարդներուն ընդդիմանայ, կարծեմ օժիտն (ծիւծը) ալ ուրիշ բան մը ըլլալու է ։

—Ինչ, ուրիշ բան. չես լսեր՝ իր հօրուստ հօրեղբօր ժառանգութենէն բոլորն ալ անոր մնալու, և այս օրուան օրս տարին գրեթէ ճիշդ 10,000 ֆրանքի չափ եկամուտ ունի ։

—Ահա այս էր խնդրոյս դժուարութիւնը՝ որ լուծեցիր, բարի է ուրեմն բարի, ինչպէս որ հասկըցայ՝ գնա՛ Աստուած յաջողէ, արդարև շատ ուրախ և երջանիկ ըլլալու եմ ։

Ինչ առեն Աղեքսանդրը իր քովէն մեկնեցաւ, Տ. պարոնին առաջին մտածութիւնն այն եղաւ՝ որ այս կնկան քովը երթայ, և իր ինչպէս մարդ ըլլալը՝ առաջինէն աւելի յայտնէ անոր, բայց քովը գնաց չի գնաց, կինը պարոնին գիտաւորութեանը հանձնաւ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐՔ

Չինաստանէն Հիւսուսեան կողմի քարոզիչ Հ. Իւսէֆինէն գրած նամակէն առնելով, չինաց սովորութեանց վրայ հետաքրքրական մանրամասն տեղեկութիւններ կը հրատարակէ գաղղիերէն օրագիր մը ։

"Թէպէտ և Չինաստանի մէջ (կըսէ քարոզիչը) Եւրոպայի եղած բոլոր սովորութիւններուն անդրադարձը կըլլեն քովը չափազանցութեամբ մը եղած կըլլայ՝ բայց սակայն թէ որ շատ սովորութիւններու մէջ բաղդատելու ներհակութիւններ նշանակուին, աւելի ճշմարիտ է ։ Ինչպէս ամեն մարդ գիտէ թէ Եւրոպայի ձախ կողմէն աջ կողմը կըսկսին գրելու, Չինաստանի մէջ ընդ հակառակն աջ կողմէն ձախ կողմը կը գրեն ։ Մեր նորաձեւերը ռանգուր և փայլուն մազերով կըպտըտին, մերինները գերծած և մինչև ծայրը ճաղատ գլուխով կըպարծենան ։ Մենք հանդիսի ամարան սատափ առնելը ցրտագին և սառուցեալ ըմպելիքներ կըփնտրենք, այս անոր որքան շատ տաք ըլլան այնքան կուզեն որ թէյը եռացած ըլլայ ։ Ինչ առեն գուք հիւանդին զգուշութիւն կերակրոյ (փէրհիզ) կընէք, այս անոր մեր բժիշկները ուտելու կըպատուիրեն ։ Եւրոպացի մը գլուխը բանալով պատիւ կընէ, իսկ չինացի մը գլխարկը իր գլխուն վրայ պահելով ։

Ըստ տեղ պատուոյ տեղը աջ կողմն է, այս տեղ ընդ հակառակն ձախը ։ Եւրոպայի մէջ պարու սերը որքան որ տարածուած է, Չինաստանի մէջ ալ այնքան արգիլեալ է, և միայն խեղկատակներուն թողուած կրթութիւն մըն է այս ։ Եւրոպայի մէջ սուգի լաթերը սև են, Չինաստանի ճերմակ՝ և սէր տօնախմբութեան օրերուն կըպահեն ։ Դուք կըկարծէք որ աշակերտներուն ուսման ժամանակ պատուիրեալ լռութիւնը անոնց յառաջադիմութեանը հարկաւոր է, Չինաստան կուզեն որ դասը բարձր ձայնիւ սերտեն, ինչ առեն նոյն դպրատան մէջ շատ աշակերտ հաւաքուած են և ամենն ալ իրենց բոլոր զօրութեամբը բարձրագոյն կաղաղակեն, այն ժամանակը շատ աղէկ կարդացած կըլլան ։ Սակայն ամենէն աւելի խօսքին եղանակին մէջ մեծ ներհակութիւն կայ ։ Ըստ կըկ-բին է Եւրոպացիի մը մանաւանդ գաղղիացիի մը չինաց պարքերութեան կարգադրութիւնը ճանչնալու, միայն իր սովորական կերպով խօսելուն հակառակը

ընելու այն երկու երիտասարդներուն վրայօք խօսիլ ։

—Աղէկ երիտասարդներ են բոլոր Տ. պարոնը. Աղեքսանդրոսը հաստատուն սէր ունեցող մարդ մըն է, միանգամայն խելացի և պարկեշտ, և բոլոր աշխարհ զինքը կըպատուէ, բայց Կոստանդինին կողմէն զրուցելով՝ քիչ կըծանուցանեմ, թէ Աղեքսանդրոսէն քիչ մը . . . և այս անուանութենէն իր միտքը, քանի մը տեղ ունեցած պարտքէն խօսիլ է ։

—Այո՛, չգիտէի ես այդ բանը բնաւ կինը ։

—Կոստանդինը կըսես նէ, վերստին կրկնեց Տ. պարոնը, արդարև շատ արժանաւոր է և շատ ալ հարուստ, և արդէն աղէկ վիճակի մէջ կըգտնուի, սակայն այս ալ՝ Աղեքսանդրին կողմէն զրուցելով կըյայտնեմ որ . . . և մեծ կերպով մըն ալ փառաւոր է, և այս ինչ հանդուրժելու ախտն ալ շատ կըսիրէ․ չեմ գիտեր ինչ կայ ասոնց մէջ ։

Տ. պարոնին այս եղանակ նախանձաւոր շարժումէն, (կըր թէ այս երկու բարեկամներուն միջնորդութիւն ընելու էր) ուրիշ բան չի հետեւեցաւ, բայց երբեմն կինը ամուսնացու նոյն կնոջ հետ, և հիմայ Տ. պարոնը այս երիտասարդ՝ հարուստ՝ գեղեցիկ՝ և աշխարհականութե կինոջը հետ, անկասկած բոլոր աշխարհին հետ բարեկամ ըլլալու է ։

Թարգմանեցաւ 'ի գաղղիականէ
Կոստանդնուպոլսեցի ։
Յովսէփ Մ. Պալճեան

հասկընալու է ։ Տեղւոյս ընկերները խօսքէն եղանակ թէ երկար ըլլայ և թէ համառօտ այն տեղէն կըմեկնին ուրկից որ բնականապէս մենք կուտարենք. և այն տեղերուն մօտ կուգան, ուրկից որ մենք կըմեկնինք ։

Իսկ որ սովորութիւններուն մէջ ներհակութիւն կայ, խօսքերուն մէջ ալ ասկից պակաս չէ ։ Մեր գլխոյ արժէքին վրայօք չի խօսիլը մեծ պատիւ է, Չինաստան անոր վրայօք խօսիլը մեծ պատիւ է ։ Եւրոպայի ընկերութեան մէջ քաղաք կընեն պաշտօնէն հետաքրքրելու այն բանը որ կրնայ զանոնք մեծ միտք բերել, սակայն Չինաստան զարգացումն մեծ համեստութիւն է ։ Եւրոպայի մէջ երբեք որոնց միտքը կեդնար թէ աղջկան մը կամ բարեկամի մը զգեստ տանել տալը պատուական ընծայ մըն է ։ Չինաստանի կողմանէ զօռի մատուցանելով մեծ պարգև կըլլան, և միւս կողմանէ ալ շատ պատուաւորապէս կըլլան առանց պարգև մը ընդունելու ։ Կարգաւ զննութեան առարկայ մըն է որ կըշարժեցընեն զինք անոր մէջը մնալու վայրկեանին ։

Եւրոպայ՝ ինչ առեն սան մը մէջ մեռնել ըլլայ շուտ մը կըփախչինք, Չինաստան կըպահեն զանիկա որքան երկար ժամանակ որ կրնան ։ Կայսրը այս սովորութիւնը արգիլած է, բայց կան չինացիներ որ տուներուն մէջ ամբողջ տարիներ իրենց ազգականներուն մեռելները պահելու համար, խիստ պատիւ մը կը ղբնելու փառքի մէջ կըմնան ։ Դիոյն զրուցելու ... հասարակ հանգամանքը տանը մէջ առանձին կերպ մը չէ, այլ առանձին տեղ մը որ եկող և գնացողներուն աչքին առաջը ըլլայ ։ Օր մը չինացիի մը ինչ առթի այցելութեան կերթայի, մտած առենս առաջքեն ... սեւ բանով երկու գաղտղիներ եղաւ մէկը դրան մէկ կողմը և միւսը ձախ կողմը, այն տեղ եղած ... բոլոր իմ փոքրիկ բարեկամս, անշուշտ ասոնց մէջ ... մը չկան, բան մը չէր պատասխանեց խնդալով, ... տեղ հօրս և այս տեղ մօրս կան ։

Իսկ կայսրը իր հպատակներէն աւելի ամենէն ... փախնար մահուան վրայ մտածելէն ։ Ինչ առեն ... իշխան մը աթոռը կանգնի, այս է սովորութիւնը ... նոյն ժամանակէն կըսկսի գերեզման մը շինել, ... պալատին առջև կոչել, և ուր որ երթայ, կըսեն ... դագաղը յառաջէն տանել կուտայ ։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐՔ

Իզմիր 26 Օգոստոս ։

Պատերազմիս առևտրական գործառնութեանց վրայ ... առ այժմ նշանակելու չափ լուրեր չունինք, միայն այս շաբաթ թուղթ նոր ապրանքը սկսաւ Ամերիկայէն գալու, և 3 օրուան մէջ 56 բեռի չափ ապրանք ... կաւ, բայց որովհետև քաղաքիս վաղեմի սովորութիւնն է որ այս ապրանքին առաջին եկածը, ... պա և ուրիշ երկիրներ ղրկող վաճառականները ... կըլնար գնոց առնուլ, բայց միայն այս սեւակ ... զէն վաճառող խանութպանները (էսնաֆ) մէկ մա... նաւոր գնով մը պիտի առնէ, անոր համար առաջին ... սեւակին գանթարը 205 ղահեկանի գնոյ առին ... երկրորդ սեւակինը՝ որ քիչ նուազ կըլլայ, ... թարը 115 ղահեկանի, և այս գիներով նոյն խանութպանները ծախու առնելէն ետև ամեն մէկ գանթարին 22 ղահեկան շահով վաճառականներուն վաճառեցին, այսինքն առաջին սեւակինը 227 ղահեկանի ։

ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Իզմիր 26 Օգոստոս ։

Լոնտրա	108 ½	
Մարսիլիա	165	
Թրիեստ	440	443

Ի ԶՄԻՒՌՆԻԱ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԵՐԱԳԱԾՈՒՆԵԱՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ